

Олена СКЛЯР,
orcid.org/0000-0003-0524-0436
аспірант кафедри української мови
Київського університету імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна) *o.skliar.asp@kubg.edu.ua*

ИНВЕКТИВНА ЛЕКСИКА В КОНФЛІКТНОМУ МОВЛЕННІ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ)

Актуальність дослідження зумовлена інтересом сучасної лінгвістики до мовленнєвої поведінки особистості, реалізації нею комунікативних намірів. Мета статті – визначення особливостей функціонування інвективної лексики в конфліктному мовленні. Матеріалом для дослідження є ті мовленнєві акти українського політичного дискурсу, які можна назвати конфліктними текстами. У статті уточнено поняття образи, розглянуто компоненти комунікативного акту образи. Наділення адресата образи негативною характеристикою є провідною ознакою відповідного комунікативного акту (комунікативної тактики). Конфліктне мовлення у політичному дискурсі має свої особливості. Публічність дискурсу підсилює ефективність образи: негативна характеристика корегує суспільне уявлення про об'єкт образи незалежно від того, відповідає вона дійсності чи ні, і ставить під загрозу честь і гідність адресата.

Негативна оцінка опонента може бути вербалізована за допомогою пейоративів, зоонімів, обценізмів, жаргонізмів, вульгаризмів тощо. У комунікативному акті образи ці групи лексики виконують інвективну функцію – реалізують намір образити чи принизити адресата. Умовно їх можна поділити на власне інвективи (образливий відтінок значення закладений первісно) та контекстуальні інвективи (образливе забарвлення отримують лише в контексті).

Аналіз фрагментів висловлювань засвідчив, що в конфліктній комунікації мовці поширюють про політичних опонентів інформацію негативного характеру. Інформацію, що є фактичним твердженням, перевірено на достовірність. В оцінних судженнях негативну оцінку дій чи особистості адресата часто висловлено у непристойній формі за допомогою інвективної лексики. У досліджених фрагментах конфліктного мовлення, окрім образи, реалізовано тактики ствердження і погрози. Вивчення засобів реалізації деструктивних комунікативних намірів й надалі залишатиметься одним з перспективних завдань сучасної лінгвістики.

Ключові слова: *інвективна лексика, конфліктне мовлення, політичний дискурс, образа, негативна оцінка.*

Olena SKLIAR,
orcid.org/0000-0003-0524-0436
Postgraduate at the Ukrainian language Department
Borys Grinchenko Kyiv University
(Kyiv, Ukraine) *o.skliar.asp@kubg.edu.ua*

INVECTIVE VOCABULARY IN CONFLICT SPEECH (ON THE MATERIAL OF POLITICAL DISCOURSE)

The relevance of the study is due to the interest of modern linguistics to the speech of ordinary person and realization of communicative intentions. The aim of the article is to determine the features of invective vocabulary in conflict speech. The material for the research are speech acts of the Ukrainian political discourse, which can be defined as conflict speech. The article clarifies the concept of insult, considers the components of the communicative act of insult. Attribution of a negative characteristic to the addressee of insult is the main feature of the act of insult (communication tactics). Conflict speech in political discourse has its own characteristics. Public discourse enhances the effectiveness of the insult: the negative characteristic corrects the public perception of the object of the insult regardless of whether it is true or not, and endangers the honor and dignity of the addressee.

Negative assessment of the opponent could be verbalized with pejoratives, zoonyms, obscenisms, jargon, vulgarisms, etc. In the communicative act of insults, these groups of vocabulary perform an invective function to realize the intention to insult or humiliate the addressee. They can be divided into actual invectives (offensive shade of meaning has been already in the word) and contextual invectives (offensive shade of meaning is obtained only in context).

Analysis of fragments of statements showed that in conflict communication, speakers disseminate negative information about political opponents. The information that is a factual statement is verified for authenticity. In evaluative statements, negative assessment of the actions or personality of the addressee are often expressed in an obscene manner using invective vocabulary. In addition to insults, the tactics of assertion and threat are implemented in the analyzed fragments of conflict speech. Researching of means of realization of destructive communicative intentions will continue to be one of the important directions of modern linguistics.

Key words: *political discourse, invective vocabulary, conflict speech, insult, negative assessment.*

Постановка проблеми. Як відомо, кожний комунікативний акт має мету, яка обумовлює ситуацію спілкування, а також вербальні і невербальні засоби, якими послуговуються мовці. Дослідження конфліктного тексту не буде повноцінним без контексту. Цим контекстом є ставлення осіб, що конфліктують, одне до одного та до ситуації. На мовленнєвий акт конфлікту впливає багато чинників – соціокультурних, екстралінгвістичних та комунікативно-прагматичних. Процес комунікації з урахуванням цих чинників і його результат у вигляді фіксованого тексту можна об'єднати терміном *конфліктний дискурс (конфліктне мовлення)*. До структури конфліктного дискурсу входять комунікативні акти, в яких відбувається незбіг інтересів, думок, комунікативних намірів мовців. Учасники спілкування по-різному розуміють або оцінюють ситуацію, їхня конфронтація призводить до виникнення антипатії. В основі конфліктного дискурсу – різноспрямована інтеракція: кожен із комунікантів свідомо діє на шкоду мовцю-опоненту, виражаючи свої дії відповідними вербальними і невербальними засобами (Войцехівська, 2014: 323). Якщо засоби вербалізації конфлікту є деструктивними, йдеться про комунікативний акт образи або ж, на думку І. Шахновської, комунікативну тактику образи (Шахновська, 2007: 403).

Аналіз досліджень. З погляду семантики комунікативний акт образи має кілька компонентів. Адресат образи наділяється негативною характеристикою незалежно від того, відповідає вона дійсності чи ні. Ця особливість вказує на схожість комунікативного акту образи з актом ствердження. Їхня відмінність полягає у тому, що в акті образи негативна характеристика не просто адресована співрозмовнику, а й повідомляється третім особам, тобто ставить під загрозу честь і гідність адресата. Образа, як і комунікативний акт заклик, передбачає реакцію опонента, а її відсутність інтерпретується як слабкість. Таким чином мовець намагається принизити гідність адресата, утверджуючи свій суспільний статус або власну гідність.

Іншим важливим аспектом є форма вербалізації негативною оцінки. У постанові «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» відсутнє тлумачення терміну *образа* та її маркерів, натомість йдеться про «порушення особистих немайнових прав особи» (Про судову практику, 2009), якими є честь, гідність і ділова репутація. Повсякденне розуміння поняття *образа* передбачає, що негативною оцінку виражено в непристойній формі. В Академічному

тлумачному словнику знаходимо таке визначення: «*Образа – зневажливе висловлювання, негарний вчинок і т. ін., що спрямовані проти кого-небудь і викликають у нього почуття гіркоти, душевного болю*» (Академічний тлумачний словник української мови). У семантиці лексеми *образа* відсутній компонент «непристойна форма». Отже, непристойна форма є не визначальним маркером для кваліфікації комунікативного акту як образи, а факультативним, якщо цю «непристойність» вдасться довести (критерії визначення нормативності / ненормативності лексем належать до царини лінгвістики і прагматики, тому не прописані в законодавстві).

Подібну думку зустрічаємо в роботі «Понятіе чести и достоинства, оскорбления и ненормативности в текстах права и средств массовой информации»: «Поняття образи не передбачає лише вживання непристойної форми: воно завжди спрямоване до конкретної особи» (Понятіе чести и достоинства, 2004: 29). Автори також наголошують, що варто «розрізнити інвективну лексику та неінвективну лексику, тобто таку, яка реалізує намір образити чи принизити адресата, і ту, яка є експресивною (наявна негативна оцінка і/або емоційно-експресивний компонент), але такого наміру не містить» (Понятіе чести и достоинства, 2004: 29). Тобто можна говорити про використання негативно-оцінної лексики в комунікативному акті образи (матиме інвективну функцію) та інших мовленнєвих актах (не матиме інвективної функції).

Мета статті – визначення особливостей функціонування інвективної лексики в конфліктному мовленні. Матеріалом для дослідження є український політичний дискурс, а саме ті мовленнєві акти, які можна назвати конфліктними текстами.

Виклад основного матеріалу. Інвективами є пейоративні емоційно-оцінні одиниці, що є засобом вербальної агресії, а також будь-які інші негативно-забарвлені мовні одиниці, що навмисно ображають співрозмовника.

Використання інвектив є точкою початку конфлікту, адже в них закладено певну комунікативну перспективу. Образа, висловлена вербально, передбачає реакцію опонента, а її відсутність інтерпретується як слабкість. Таким чином мовець намагається принизити гідність адресата, утверджуючи свій суспільний статус або власну гідність.

Конфліктна інтеракція завжди супроводжується емоціями, тому конфлікт часто оформлюється засобами інвективи. Учасники конфлікту потрапляють в «зачароване коло»: емоції, вербально виражені за допомогою інвектив, часто викликають конфлікти, а ті своєю чергою – емоції.

Коли йдеться про інвективну лексику, умовно можна визначити 2 типи одиниць:

1) слова і вирази, в яких інвективний (образливий) відтінок значення закладений первісно (власне інвектива)

2) контекстуальні інвективні мовні засоби, що отримують образливе, лайливе забарвлення лише в контексті.

Способи вербального вираження інвектив різноманітні. У ролі інвектив можуть вживатися пейоративи, зооніми, обсценізми, жаргонізми, вульгаризми, а також інші слова в образливому значенні.

Постанова «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» (Про судову практику, 2009) не містить чіткого алгоритму встановлення факту зазіхання на честь, гідність і ділову репутацію. Орієнтовні питання, які допомагають роботі лінгвіста-експерта, зазначені в «Науково-методичних рекомендаціях з питань підготовки та призначення судових експертів та експертних досліджень» (Науково-методичні рекомендації, 1998). Вони дають змогу визначити загальну спрямованість тексту, встановити зміст понять, лексичне значення слів і словосполучень, їх стилістичну забарвленість, смислове навантаження і характер інформації, що міститься в тексті.

Досліджуючи політичний дискурс, маємо з'ясувати такі питання:

1. Чи є ознаки підтекстового (або двоякого) тлумачення слів та висловлювань в усному мовленні досліджуваної особи?

2. Чи містяться в мовленні досліджуваної особи публічні заклики (висловлювання) до певних дій (вказати, яких саме)?

3. Чи міститься в мовленні особи інформація позитивного або негативного характеру щодо певної фізичної або юридичної особи?

4. Чи є висловлювання особи фактичним твердженням або оціночним судженням?

Першим фрагментом, обраним для дослідження, є відеозвернення Олега Ляшка на своїй сторінці в соціальній мережі «Фейсбук» (3). О. Ляшко обурений тим, що в багатьох округах Центральна виборча комісія не оголосила результати виборів вчасно, і пояснює уточнення протоколів тим, що «...насправді переписують потрібні собі цифри партії влади і ті, хто контролює виборчі комісії». Автор звернення порівнює місцеві вибори з «...виборами при Януковичі, коли малювали результати, фальшували, підкуповували». Також становлять інтерес для дослідження уривки: «...Крадуть результати по всій країні і

організовує це нинішня влада»; «...Тому що ви імпотенти. Брехливі, нікчемні імпотенти, які крадуть в українців їхнє право обирати собі владу. Вам це боком вилізе. Чуєте, «зелені»? Я вас про це попередив. І не кажіть, що ми вас не попереджали».

Словосполучення «переписують потрібні собі цифри» у першому уривку й «крадуть результати» у третьому вжиті у значенні «фальсифікація результатів виборів». Лексема фальсифікація означає «підроблення чого-небудь; умисне викривлення або неправильне тлумачення тих чи інших явищ, подій, фактів». Ці висловлювання О. Ляшка є фактичними твердженнями, а не оцінками судженнями, адже можуть бути перевірені. Їх комунікативною метою є ствердження інформації і звинувачення. У підробленні результатів звинувачені «партії влади і ті, хто контролюють виборчі комісії» (перший уривок), «нинішню владу» (третій уривок), тобто фрази містять інформацію негативного характеру щодо певних фізичних та юридичних осіб, яка може зашкодити їхній діловій репутації. Мовець не надав доказів на підтвердження своїх слів. З огляду на те, що О. Ляшко не називав прізвища конкретних осіб, позови у цій та інших багатьох подібних справах відсутні.

У другому уривку, використовуючи словосполучення «вибори при Януковичу», мовець має на увазі нечесні вибори, тобто стверджує, що місцеві вибори були нечесними. Це висловлювання є фактичним твердженням, достовірність якого може бути встановлення шляхом спеціальних розслідувань.

Розгляньмо значення лексеми імпотент з четвертого уривку. В Академічному тлумачному словнику зафіксоване значення: «Чоловік, який хворіє на статеве безсилля» (Академічний тлумачний словник української мови). Контекст уживання лексеми («Брехливі, нікчемні імпотенти, які крадуть в українців їхнє право обирати собі владу») вказує на те, що її значення тут розширене й узагальнене. Мовець позначає нею тих, хто не здатний забезпечити українцям право чесних виборів. Тобто імпотент у зазначеному фрагменті – «Людина, не здатна до певних дій, яких від неї очікують». Нейтральне за словниковим значенням слово тут виконує функцію інвективи. Отже, комунікативною інтенцією мовця є образа адресата, а висловлювання – оцінним судженням. Об'єктом образи є «зелені», яких згадано в уривку, тобто представники партії «Слуга народу».

Словосполучення «крадуть в українців їхнє право обирати собі владу» вжите у значенні «порушують право» і є фактичним твердженням. Воно містить інформацію негативного характеру і стосується «зелених».

Словосполучення «*боком вилізти*» є фразеологізмом і має значення «*привести до поганих наслідків*». Воно вжите у формі майбутнього часу і в контексті уривку може бути трактоване як публічна погроза адресату («*Чуєте, «зелені»?»*»).

Фразами «*Я вас про це попередив. І не кажіть, що ми вас не попереджали*» мовець вербалізує свою комунікативну інтенцію. Було виявлено невідповідність суб'єктів дії («я» у першому реченні та «ми» у другому). Отже, встановити, мовець висловлює свою позицію як приватна особа чи як лідер політичної партії, не видається можливим. Можна припустити, що О. Ляшко та його однодумці мають єдину позицію, а таке формулювання має на меті це підкреслити.

Досліджуване відео є неоднозначним за своєю прагматичною спрямованістю. На основі отриманих відомостей можна зробити висновок, що в комунікативному акті реалізовано інтенції ствердження, образи і попередження, вербалізованого як погроза. Висловлювання містить негативну інформацію щодо певної групи осіб, прізвища яких не названі, тому навряд чи може бути підставою для судового позову.

Другим фрагментом, обраним для дослідження, є матеріал «*Ідіот і шкідник при владі – це біда*» (4). За композицією матеріал є сукупністю коментарів різних оглядачів щодо однієї події.

Об'єктом аналізу є фраза «*Ідіот і шкідник при владі – це біда*», яка є останньою у висловлюванні другого оглядача. Дослідження матеріалу дає підставу стверджувати, що речення передає загальну спрямованість статті і тому було використане як заголовок. Комунікативною метою фрагментів є негативна оцінка дій чинного президента України Володимира Зеленського та Офісу Президента.

Лексема *ідіот* у українській мові вживається у двох значеннях, перше з яких – «*Людина, хвора на ідіотизм*» (Академічний тлумачний словник української мови). Перше значення лексеми є прямим. Вживання лексеми у цьому значенні є фактичним твердженням. Як відомо, чинний президент не має такого діагнозу, тому виключаємо ймовірність такого вживання.

Друге значення лексеми є лайливим і має відповідну позначку: «*Дурень, недоумкувата людина*» (Академічний тлумачний словник української мови). Отже, лексему *ідіот* ужито в переносному значенні, в якому вона має інвективну функцію.

Лексема *шкідник* також має 2 значення: «*Тварина, комаха, рослина, яка завдає шкоди сільському, лісовому й складському господарству*»; «*Людина, яка завдає шкоди, збитків кому-, чому-небудь*» (Академічний тлумачний словник україн-

ської мови). Лексему вжито у значенні «*Людина, яка завдає шкоди, збитків кому-, чому-небудь*». У словосполученні «*шкідник при владі*» лексема набуває негативної оцінки.

Висловлювання «*Ідіот і шкідник при владі – це біда*» є оцінним судженням, а не фактичним твердженням. Воно містить негативну інформацію щодо чинного Президента України Володимира Зеленського. Комунікативною інтенцією цього висловлювання є образа.

Третім досліджуваним фрагментом є коментар колишнього міністра інфраструктури Володимира Омеляна на інстаграм-сторінці Володимира Зеленського: «*Завдяки вам – Україна чемпіон світу за смертністю від коронавірусу. Ви неадекват чи просто м*дак?*» (Інстаграм-сторінка Володимира Зеленського).

Розгляньмо прагматичну спрямованість поданого коментаря, умовно поділивши його на об'єктивне і суб'єктивне, на факти і думки. Фрагмент «*Україна чемпіон світу за смертністю від коронавірусу*» – об'єктивне твердження, до якого додано суб'єктивне судження «*завдяки вам*».

Об'єктивне твердження може бути перевірене. Станом на 5 листопада у світі за добу від коронавірусу померли 6 350 людей. В Україні померло 7933 людини. За цим показником Україна друга у світі та друга в Європі. Отже, лексему *чемпіон* вжито не зовсім точно, адже «*Чемпіон – той, хто має першість*» (Академічний тлумачний словник української мови). Той, хто займає друге місце – не чемпіон. Поєднуючи об'єктивне й суб'єктивне в одній фразі, автор коментаря простежує зв'язок між діями Президента України Зеленського і високою смертністю від коронавірусу. Об'єктивно перевірити такий зв'язок неможливо, тому правових підстав для звинувачення немає.

Варто розглянути семантику лексем з другого запитання «*Ви неадекват чи просто мудака?*». Обидві лексеми є оцінними судженнями. Подане висловлювання оформлене як запитання, однак його комунікативною інтенцією є ствердження.

Слово *неадекват* у словниках марковане як сленг, скорочення від прикметника *неадекватний*, що означає: 1. *Який не відповідає чому-небудь (нормі, вимогам тощо)*; 1.2. *Який поводить себе невідповідно до обставин*; 2. *Який не збігається з чим-небудь, позбавлений адекватності; нетотожний* (Академічний тлумачний словник української мови). У цьому контексті лексему вжито у значенні «*Позбавлений адекватності*».

Визначення лексеми *адекватність* відсилає до прикметника *адекватний*. У словниках лексема подана зі значенням «*цілком відповідний, тотож-*

ний». Однак в розмовному мовленні цей прикметний набув ще й інших значень. Він вживається у словосполученнях *адекватна людина, адекватна поведінка, адекватна самооцінка, адекватне харчування*. Тобто йдеться про розширення значення лексем *адекватність, адекватний*. В усному мовленні адекватний можемо замінити синонімом нормальний. На противагу, *неадекватний* – той, хто поводить себе дивно, непередбачувано, небезпечно. Отже, слово *неадекват* можна вважати інвективною у зазначеному контексті.

Лексема *мудак* у виданні «Українська мова без табу» Лесі Ставицької має кілька значень: 1. *зруб-прострозм. Найвна, некмітлива людина*; 2. *зруб-просторозм., лайл. Дурна, тупоголова, нікчемна, шкідлива людина*; 3. *Нудна людина; зануда*; 4. *діал. (бук.) Волоцюга*; 5. *Статевий орган імпотент*. (Ставицька, 2008: 247). Слово *мудак* ужите в поданому уривку в другому значенні. Воно є інвективною, адже має на меті образити адресата повідомлення. Комунікативною метою висловлювання загалом є образа адресата.

Висновки. Однією з характерних рис конфліктного мовлення є емоційність. Інвективна лексика є чинником створення і подальшого розгортання конфлікту. Аналіз фрагментів висловлювань засвідчив, що в конфліктній комунікації мовці поширюють про політичних опонентів інформацію негативного характеру, поєднуючи фактичні твердження та оцінні судження. В оцінних судженнях негативну оцінку часто висловлено у непристойній формі за допомогою інвективної лексики. Використання різних типів інвектив (власне інвектив та контекстуальних інвектив) є одним із засобів реалізації комунікативної тактики образи. Інвективна лексика вербалізує публічну негативну оцінку, приниження особистості та критику дій адресата. У досліджених фрагментах конфліктного мовлення, окрім образи, реалізовано тактики ствердження і погрози. Конфліктне мовлення в публічному просторі й надалі залишатиметься в полі наукових зацікавлень мовознавців, психологів, юристів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 10.01.2022).
2. Войцехівська Н. Інвективи в конфліктному діалогічному дискурсі. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 29. Київ, 2014. С. 323–333.
3. «Востанне так фальшували вибори в Україні при Януковичу». URL: https://d.facebook.com/watch/?v=453956238918824&_rdg (дата звернення: 10.01.2022).
4. «Ідіот і шкідник при владі – це біда» URL: <https://tvrezo.info/post/128714> (дата звернення: 10.01.2022).
5. Інстаграм-сторінка Володимира Зеленського. URL: https://www.instagram.com/zelenkiy_official/ (дата звернення: 10.01.2022).
6. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#n17> (дата звернення: 10.01.2022).
7. Понятие чести и достоинства, оскорбления и ненормативности в текстах права и средств массовой информации. *Понятия чести, достоинства и деловой репутации : Спорные тексты СМИ и проблемы их анализа и оценки юристами и лингвистами*. Изд. 2-е, перераб. и доп. Под ред. А. К. Симонова и М. В. Горбаневского. Москва : Медя, 2004. 328 с.
8. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2009 р. № v_001700-09. *База даних «Законодавство України»*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text (дата звернення: 10.01.2022).
9. Ставицька Л. Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників. Київ : Критика, 2008. С. 247.
10. Шахновська І. Емотивні висловлювання як основний засіб реалізації комунікативної тактики образи (на матеріалі американської драматургії ХХ століття). *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. Вип. 11. Київ, 2007. С. 402–406.

REFERENCES

1. Akademichniy tлумачnyi slovnyk ukrainskoi movy [Academic Dictionary of the Ukrainian language]. URL: <http://sum.in.ua/> [in Ukrainian].
2. Voitsekhivska N. Invektyvy v konfliktnomu dialohichnomu dyskursi. [Invectives in conflict dialogical discourse] *Humanities education in technical higher educational institutions*. 29. Kyiv, 2014. pp. 323–333 [in Ukrainian].
3. «Vostannie tak falshuvaly vybory v Ukraini pry Yanukovychu». [“The last time the election in Ukraine was falsified under Yanukovich”]. URL: [in Ukrainian].
4. «Idiot i shkidnyk pry vladi – tse bida». [“An idiot and a pest in power is trouble”]. URL: <https://tvrezo.info/post/128714> [in Ukrainian].
5. Instagram-storinka Volodymyra Zelenskoho. [Instagram page of Volodymyr Zelenskyi]. URL: [in Ukrainian].

6. Naukovo-metodychni rekomendatsii z pytan pidhotovky ta pryznachennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen. [Scientific and methodological recommendations on the preparation and appointment of forensic examinations and expert research] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#n17> [in Ukrainian].
7. Ponyatie chesti i dostoinstva, oskorbleniya i nenormativnosti v tekstah prava i sredstv massovoy informatsii [The concept of honor and dignity, insults and deviance in the texts of law and the media] *Concepts of honor, dignity and business reputation: Controversial media texts and problems of their analysis and evaluation by lawyers and linguists*. Izd. 2-e, pererab. i dop. Pod red. A. K. Simonova i M. V. Gorbanevskogo. Moskva: Medeya, 2004. 328 p. [in Russian].
8. Postanova «Pro sudovu praktyku u spravakh pro zakhyst hidnosti ta chesti fizychnoi osoby, a takozh dilovoi reputatsii fizychnoi ta yurydychnoi osoby». [Resolution “Judicial practice in cases of protection of the dignity and honor of individuals, as well as the business reputation of individuals and legal entities”]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text [in Ukrainian].
9. Stavytska L. Ukrainska mova bez tabu. Slovnyk netsenzurnoi leksyky ta yii vidpovidnykiv [Ukrainian Without Taboos. A Dictionary of Obscenities, Euphemisms and Sexual Slang]. Kyiv. Krytyka. 2008. P. 247 [in Ukrainian].
10. Shakhnovska I. Emotyvni vyslovliuvannia yak osnovnyi zasib realizatsii komunikatyvnoi taktyky obrazu (na materialy amerykanskoï dramaturhii KhKh stolittia). [Emotional statements as the main mean of implementation of communicative tactics of insults (on the material American drama of the twentieth century)] *Problems of semantics, pragmatics and cognitive linguistics*. Vyp. 11. Kyiv, 2007. pp. 402–406 [in Ukrainian].